

УДК 343.98

DOI <https://doi.org/10.37687/2413-6433.2025-1.28>**Полуніна Л. В.,**

кандидат юридичних наук, доцент,
професор кафедри правового забезпечення правоохоронної діяльності
Київського інституту Національної гвардії України
ORCID: 0000-0002-8898-2162

Конопля В. В.,

здобувач вищої освіти
Київського інституту Національної гвардії України
ORCID: 0009-0002-5186-5138

ОСОБЛИВОСТІ ВИКОРИСТАННЯ БЕЗПІЛОТНИХ ЛІТАЛЬНИХ АПАРАТІВ ПРИ ПРОВЕДЕННІ СЛІДЧИХ (РОЗШУКОВИХ) ДІЙ

PECULIARITIES OF USING UNMANNED AERIAL VEHICLES IN CONDUCTING INVESTIGATIVE (DETECTIVE) ACTIONS

У статті всебічно досліджено особливості використання безпілотних літальних апаратів (далі – БпЛА) на досудовому розслідуванні кримінальних правопорушень, і, зокрема при проведенні слідчих (розшукових) дій. Проаналізовано технічні характеристики та функціональні можливості БпЛА, які дозволяють здійснювати відео- та фотозйомку з висоти, спостереження за великими або важкодоступними територіями, а також фіксацію місць подій у небезпечних умовах. Підкреслено важливість залучення БпЛА для документування воєнних злочинів, терористичних актів, дорожньо-транспортних пригод (ДТП), пошуку зниклих осіб, виявлення слідів кримінальних правопорушень – нелегальних вирубок, нарколабораторій, а також під час проведення антитерористичних операцій. Особлива увага приділяється процесуальному аспектам застосування БпЛА. Відповідно до вимог чинного Кримінального процесуального кодексу України, включно з документальним оформленням протоколів, зазначенням метеоумов необхідно також зазначати і описувати обладнання та умови його зберігання, за допомогою якого здійснювалася фіксація слідів злочину на місці події. Також у статті вказується на значення БпЛА в умовах повномасштабних воєнних дій, зокрема під час розслідування наслідків ракетних атак, атак дронів-камікадзе та інших воєнних злочинів. Наголошено на необхідності залучення спеціалістів, дотримання техніки безпеки, а також на важливості розвитку нормативно-правової бази, технічного забезпечення та підготовки кваліфікованого персоналу. Робиться висновок про те, що широке та повноцінне застосування БпЛА є перспективним напрямком удосконалення криміналістичної діяльності, яке дозволяє не лише підвищити якість і ефективність збору доказової інформації при розслідуванні кримінальних правопорушень, а й забезпечити якісне, ефективне, у максимально короткі строки, виявлення та розслідування кримінальних правопорушень, переслідування та затримання злочинців та забезпечення безпеки учасників процесу.

Ключові слова: безпілотні літальні апарати, слідчі (розшукові) дії, кримінальне провадження, документування, аерозйомка, воєнні злочини, технічні засоби фіксації.

The article comprehensively examines the peculiarities of using unmanned aerial vehicles (hereinafter – UAVs) in the pre-trial investigation of criminal offences, and, in particular, during investigative (detective) actions. The author analyses the technical characteristics and functional capabilities of UAVs which allow for video and photo shooting from a height, surveillance of large or hard-to-reach areas, and recording of events in hazardous conditions. The author emphasises the importance of using UAVs to document war crimes, terrorist acts, road traffic accidents (RTAs), search for missing persons, detect traces of criminal offences such as illegal logging, drug labs, and during anti-terrorist operations. Particular attention is paid to the procedural aspects of UAVs. In accordance with the requirements of the current Criminal Procedure Code of Ukraine, including the documentation of protocols, indication of meteorological conditions, it is also necessary to indicate and describe the equipment and its storage conditions, which were used to record traces of the crime at the scene. The article also points to the importance of UAVs in the context of full-scale military operations, in particular, during the investigation of the consequences of missile attacks, kamikaze drone attacks and other war crimes. The author emphasises the need to engage specialists, to comply with safety regulations, and the importance of developing the regulatory framework, technical support and training of qualified personnel. It is concluded that the widespread and full-fledged use of UAVs is a promising area for improving forensic activities, which allows not only to improve the quality and efficiency of evidence collection in the investigation of criminal offences, but also to ensure high-

quality, efficient, and timely detection and investigation of criminal offences, prosecution and detention of criminals, and ensuring the safety of participants to the process.

Keywords: *unmanned aerial vehicles, investigative (detective) actions, criminal proceedings, documentation, aerial photography, war crimes, technical means of recording.*

У XXI столітті технологічні інновації стали невід'ємною складовою правоохоронної діяльності, зокрема на досудовому розслідуванні під час проведення слідчих (розшукових) дій. З-поміж найперспективніших інструментів, що активно впроваджуються у практику під час проведення слідчих (розшукових) дій, особливої уваги набувають безпілотні літальні апарати (далі – БПЛА). Їхні технічні можливості, компактність, маневреність, здатність до відеота фотозйомки з висоти, використання у важкодоступних або небезпечних для людини умовах, забезпечують принципово новий рівень ефективності процесу фіксації кримінальних правопорушень.

Актуальність дослідження використання БПЛА під час проведення слідчих (розшукових) дій зумовлена як практичними потребами правоохоронних органів, так і відсутністю належного нормативно-правового механізму, що чітко регламентує порядок та межі їх застосування.

Дослідження сфери застосування та розглядом технологічних аспектів використання БПЛА, займалися такі науковці, як Тертишник В. М. [4], Тичина Д. М. [5], Шевченко Т. В., Власенко І. В., Котелюх М. О. [6]. У своїх роботах вони підкреслюють необхідність адаптації національного законодавства до новітніх викликів та розробки єдиної методології фіксації слідчих (розшукових) дій із застосуванням спеціальної техніки. Зокрема, Тертишник В. М. наголошує на важливості дотримання принципів допустимості доказів, отриманих за допомогою технічних засобів, а також необхідності закріплення на рівні Кримінального процесуального кодексу України (далі – КПК України) чітких інструкцій щодо їх використання [4].

У сучасному світі майже всі сфери людської діяльності зазнають впровадження автоматизованих і роботизованих технологій, що дозволяє підвищити ефективність і скоротити час досягнення цілей. Правоохоронна діяльність не є винятком – в ній дедалі частіше застосовуються новітні технічні засоби, зокрема автоматизовані системи й безпілотні літальні апарати.

Застосування БПЛА під час проведення слідчих (розшукових) дій відкриває нові можливості для оперативного збору доказової інформації, проведення огляду місця події, документування злочинів та фіксації доказів з висоти. Безпілотні літальні апарати – це технічні засоби повітряного спостереження, які функціонують без пілота на борту та можуть працювати як у дистанційному, так і в автономному режимах. Їхнє управління здійснюється через спеціалізовані авіаційні комплекси, що включають наземну

станцію керування та систему зв'язку. Автоматичний режим або пультове керування дозволяють правоохоронцям ефективно проводити моніторинг і фіксацію подій, мінімізуючи ризики для життя людей та забезпечувати збереження та фіксацію інформації в найскладніших умовах.

У сучасній правоохоронній практиці безпілотні літальні апарати набули особливого значення, зокрема в рамках здійснення слідчих (розшукових) дій. Їх функціональні можливості дозволяють ефективно реалізовувати широкий спектр завдань, що виникають під час розслідування кримінальних проваджень, починаючи від збору доказів і закінчуючи пошуком осіб та об'єктів, які мають значення для розкриття і розслідування кримінального правопорушення. Завдяки здатності здійснювати приховане спостереження, фіксацію місця події, контроль за підозрюваними чи об'єктами, БПЛА стають незамінним інструментом у правоохоронній діяльності. Оснащені сучасними оптичними, інфрачервоними та тепловізійними камерами, БПЛА дозволяють правоохоронцям виявляти, досліджувати й документувати об'єкти навіть у складних погодних умовах, у темну пору доби чи на важкодоступній місцевості [1, с. 25-26].

БПЛА активно застосовуються під час:

- 1) виявлення слідів злочину та їх фіксації;
- 2) відео- та фото документуванні місця події;
- 3) спостереження за підозрюваними або транспортними засобами;
- 4) обстеження закритих чи недоступних територій;
- 5) проведення пошукових заходів щодо безвісти зниклих осіб та ін.

Особливо ефективними є БПЛА в умовах, коли необхідно негайно зібрати оперативну інформацію, не привертаючи уваги сторонніх осіб. Наприклад, БПЛА допомагають виявляти нелегальні вирубки лісу, незаконні копальні, місця вирощування наркотичних рослин або облаштування підпільних нарколабораторій. Використання спеціальних спектроскопічних датчиків дозволяє навіть зафіксувати хімічні сліди, характерні для виготовлення наркотичних речовин. Під час воєнного стану та проведення антитерористичних операцій БПЛА використовуються й для збору доказової інформації про воєнні злочини, виявлення місць зберігання зброї чи бойовиків, що може бути важливим для розкриття і розслідування кримінальних проваджень.

Однак, незважаючи на значний потенціал БПЛА у правоохоронній діяльності, їхнє повномасштабне впровадження стикається з низкою проблем. Серед них – обмежене матеріально-технічне забезпечення правоохоронних підрозділів, нестача навчених операторів, а також

відсутність чіткого нормативно-правового регулювання використання БпЛА під час проведення слідчих (розшукових) дій [1, с. 25-26].

Застосування безпілотних літальних апаратів під час проведення слідчих (розшукових) дій повинно відповідати вимогам кримінального процесуального законодавства України, зокрема ст. 245-1 КПК України. Усі результати аерозйомки, включаючи фото-, відео- та кінозаписи, мають бути належним чином задокументовані в протоколі процесуальної дії [2].

Протокол, як основна форма фіксації результатів досудового розслідування, складається слідчим, або прокурором безпосередньо під час проведення або відразу після завершення слідчої (розшукової) дії. У вступній частині документа обов'язково зазначається інформація про залучення спеціаліста – оператора БпЛА, роз'яснення йому прав та обов'язків, а також повідомлення всіх учасників про використання технічних засобів фіксації, включаючи характеристику обладнання та носіїв інформації.

При використанні БпЛА до протоколу слід вносити детальну інформацію щодо аерозйомки: модель, марку, серійний номер БпЛА, тип і обсяг карти пам'яті. Крім того, важливо зафіксувати метеоумови, які можуть вплинути на якість зйомки – температура, вологість, видимість, атмосферний тиск і швидкість вітру. Перед запуском БпЛА, особливо поблизу стратегічних об'єктів, необхідно узгодити дії з керівництвом відповідних установ задля уникнення ризиків знищення апарату. Під час зльоту бажано зафіксувати контрольні знімки з екрану мобільного пристрою для підтвердження якості зображення – ці знімки також додаються до матеріалів кримінального провадження. Описова частина протоколу повинна містити детальну послідовність дій слідчого та спеціаліста, що керував БпЛА. Наприклад, необхідно вказати місце проведення аерозйомки, умови, об'єкти огляду, а також процес фіксації даних (відео- та фотозйомка). У разі відсутності точної адреси місцевості, допускається використання кадастрового номеру та GPS-координат [3, с. 16-19].

Отримані матеріали (аерофотознімки, аеро-відео) зберігаються на цифрових носіях, які належним чином упаковуються, маркуються, підписуються учасниками процесуальної дії та долучаються до протоколу як додатки. Оригінали носіїв мають зберігатися у матеріалах провадження, а резервні копії – окремо, що відповідає вимогам ч. 3 ст. 107 КПК України. Слід також враховувати положення ст. 98 та 99 КПК України: матеріали аерозйомки, що містять зафіксовану інформацію, можуть виступати як документи або речові докази в рамках кримінального провадження [2].

Проведення такої слідчої (розшукової) дії, як огляд місця події із застосуванням безпілотного літального апарату набуває дедалі біль-

шого значення в практиці кримінального провадження, адже дозволяє оперативно, точно та безпечно зафіксувати обставини події, що має ознаки кримінального правопорушення. Відповідно до ст. 237 КПК України, огляд місцевості, будівель, речей, документів або комп'ютерних даних може здійснюватися з метою виявлення та фіксації доказів. При цьому закон дозволяє застосування технічних засобів – фото-, відео-, звукозапису, що створює передумови для ефективного використання БпЛА в межах цієї процесуальної дії. Застосування БпЛА є доцільним, зокрема, коли йдеться про великий за площею об'єкт, складний рельєф або загрозу для безпеки учасників огляду. Попередньою умовою для проведення огляду є наявність достовірної інформації про те, що на певній території відбулась подія, яка має ознаки кримінального правопорушення. Така інформація може бути отримана з повідомлень громадян, показань свідків, матеріалів досудового розслідування. У невідкладних випадках огляд місця події може проводитись ще до внесення даних до Єдиного реєстру досудових розслідувань (ч. 3 ст. 214 КПК України), за умови їх негайного внесення після завершення слідчої дії [7, с. 54-59].

Важливо дотримуватись правових вимог щодо приватної власності. Так, огляд житла чи іншого володіння особи (земельної ділянки, транспорту тощо) можливий лише за ухвалою слідчого судді або за добровільною згодою власника (ст. 233 КПК України). Верховний Суд, у своїй постанові від 06.10.2021 № 756/11581/15-к, підкреслив необхідність дотримання гарантій, які забезпечують добровільність надання згоди. Слідчий, прокурор або дізнавач (ст. 40-1 КПК України) мають право самостійно здійснювати огляд або залучати до нього спеціалістів, зокрема оператора БпЛА. Якщо для керування БпЛА залучається сторонній спеціаліст, йому роз'яснюються права та обов'язки згідно зі ст. 71 КПК України. У разі, якщо оператором виступає співробітник правоохоронного органу, що входить до складу групи, доцільність окремого роз'яснення прав є дискусійною. Згідно з чинним КПК України (ч. 3 ст. 87, ч. 10 ст. 236, ч. 2 ст. 237), фіксація огляду місця події, що проводиться в межах житла чи іншого володіння особи, має здійснюватися обов'язково із застосуванням звуко- та відеозаписувальних засобів. У звичайних умовах слідчий може залучати понятих на власний розсуд, однак у випадках огляду приватного володіння їх участь є обов'язковою. Водночас під час дії воєнного стану, за умов неможливості залучення понятих, допускається проведення огляду із безперервною відео фіксацією [2].

Тактичне застосування БпЛА дозволяє ефективно охопити територію з повітря. Наприклад, для зйомки великих площ – полів, лісів, дачних селищ – БпЛА запускається по траєкторії

«змійки» або « гребінця», що забезпечує повне покриття та перекриття кадрів. У разі зйомки багатоповерхових будівель БпЛА рухається вертикально вздовж фасадів, починаючи з точки, де знаходиться табличка з адресою, поступово фіксуючи фасади та дах із різних ракурсів. Особливу увагу слід приділити заходам безпеки, зокрема уникненню зіткнення з кабелями, деревами чи іншими об'єктами інфраструктури. Таким чином, використання безпілотних літальних апаратів значно підвищує якість і безпечність проведення слідчих дій, особливо коли мова йде про масштабні або складно доступні місцевості. Водночас таке використання має бути процесуально обґрунтованим, документально оформленим і відповідати всім нормам кримінального процесуального законодавства.

Порушення правил дорожнього руху є однією з найпоширеніших форм суспільно небезпечних діянь, що призводять до численних жертв. З огляду на динамічний характер ДТП і необхідність оперативного документування, особливого значення набуває використання сучасних технічних засобів, зокрема безпілотних літальних апаратів. Вони дозволяють фіксувати місце пригоди з повітря, визначати розташування об'єктів і створювати точні схеми або 3D-моделі події. БпЛА можуть працювати в автоматичному режимі, фіксуючи просторові координати та значно спрощуючи роботу слідчого. Застосування БпЛА дозволяє охоплювати значні території, зменшити кількість залученого персоналу, підвищити точність вимірювань і зберегти слідову інформацію. Зйомка здійснюється за тактичними маршрутами типу «змійки» або «гребінця», а при роботі з висотними будівлями – вертикально по фасадах. Це забезпечує повноцінну візуалізацію обстановки.

Незважаючи на переваги, масове впровадження БпЛА у слідчу практику ускладнюються технічними, організаційними та правовими бар'єрами. Існує потреба у створенні нормативної бази, стандартизації підходів, підвищенні кваліфікації персоналу та розвитку матеріально-технічної складової. Таким чином, інтеграція БпЛА в практику досудового розслідування є перспективним напрямком удосконалення криміналістичної діяльності, що здатен значно підвищити ефективність документування місця ДТП та якості зібраних доказів [8].

В умовах повномасштабної збройної агресії російської федерації проти України однією з актуальних загроз для цивільного населення та об'єктів інфраструктури стало масове застосування противником безпілотних повітряних засобів ураження – дронів-камікадзе, ударних БпЛА, а також дистанційно керованих або запрограмованих апаратів, здатних нести бойові заряди. У зв'язку з цим кримінальні провадження, відкриті за фактами руйнування, загибелі людей, терористичних актів або воєн-

них злочинів, дедалі частіше стосуються подій, пов'язаних із застосуванням саме таких засобів. Це вимагає врахування низки особливостей під час проведення слідчого огляду.

Слідчий огляд у таких провадженнях має специфічний характер, оскільки місце події після атаки дрона зазвичай охоплює велику площу, де можуть бути розкидані уламки апарата, частини боеприпасів, залишки вибухових речовин, а також численні пошкодження будівель, техніки чи тіл потерпілих. У зв'язку з цим виникає об'єктивна необхідність залучення безпілотних літальних апаратів для повітряної розвідки та фото- відео- фіксації території. БпЛА дозволяють оперативно отримати панорамне зображення з місця події, встановити загальний характер ураження, зафіксувати характерні сліди впливу, які згодом можуть бути використані як докази у кримінальному провадженні.

Застосування БпЛА також важливе з міркувань безпеки учасників слідчих (розшукових) дій – зокрема, для дистанційного виявлення можливих залишків нерозірваних боеприпасів, мін-пасток або вторинних вибухонебезпечних елементів дронів. Додатково БпЛА можуть використовуватись для картографування місцевості, створення 3D-моделей або просторової реконструкції моменту удару, що значно підвищує якість доказової бази. Крім того, огляд місця події повинен здійснюватися із залученням профільних експертів – вибухотехніків, спеціалістів із БпЛА, криміналістів, які здатні не лише встановити тип використаного апарату, але й виявити його походження (в тому числі через маркування, залишки електронних компонентів, ідентифікаційні номери), що є вкрай важливим для міжнародно-правової кваліфікації дій держави-агресора [9, с. 163-172].

Тому, особливості проведення слідчого огляду в кримінальних провадженнях, пов'язаних із застосуванням безпілотних повітряних засобів ураження, зумовлюють необхідність широкого використання БпЛА як технічного засобу фіксації, підвищеної координації з фахівцями різних напрямів та суворого дотримання протимінних заходів безпеки. Водночас такі дії є критично важливими для документування воєнних злочинів, формування доказової бази для майбутніх судових процесів і міжнародної правової відповідальності.

У процесі досудового розслідування кримінальних правопорушень, зокрема в умовах воєнного стану, застосування безпілотних літальних апаратів суттєво підвищує ефективність фіксації місця події. Особливого значення це набуває під час документування фактів порушення правил дорожнього руху, дорожньо-транспортних пригод, а також під час розслідування наслідків ракетних чи дронівих ударів, обстрілів тощо.

Використання БпЛА дозволяє здійснювати огляд великих площ території у важкодоступ-

них або небезпечних зонах, наприклад, під час фіксації наслідків застосування дронів-камікадзе, ударних БПЛА або артилерійських обстрілів. БПЛА забезпечують можливість оперативної аерозйомки з високою роздільною здатністю, що особливо важливо при дослідженні складної конфігурації місця події, встановленні траєкторії снарядів чи БПЛА, зон пошкоджень, місць загибелі чи поранення осіб, руйнувань інфраструктури тощо.

Порівняно з традиційними методами фіксації (фото-, відео- зйомка з рук або з наземної техніки), БПЛА забезпечують більш повну, об'єктивну і наочну картину події. Це має велике значення під час фіксації місць падіння уламків боєприпасів, пошкодженої техніки, залишків вибухових пристроїв, що є потенційно небезпечними для слідчих та експертів. Застосування БПЛА дає змогу здійснювати огляд і фіксацію без безпосереднього наближення до таких об'єктів, знижуючи ризик для життя і здоров'я учасників слідчих (розшукових) дій.

Крім того, БПЛА можуть бути ефективними під час комплексної фіксації місця ДТП. Зав-

дяки можливості здійснювати вертикальну і панорамну зйомку з різних висот і кутів, безпілотники дозволяють точно встановити взаємне розташування транспортних засобів, дорожньої розмітки, сигналів світлофорів, знаків, слідів гальмування та інших елементів дорожньої обстановки. Отримані аерофотознімки та відео можуть бути використані як докази у кримінальному провадженні, а також для побудови 3D-моделей місця події, що підвищує якість експертних досліджень та достовірність висновків.

Отже, інтеграція безпілотних літальних апаратів у правоохоронну діяльність стала важливим напрямом розвитку криміналістичної діяльності, що відповідає сучасним викликам цифрової епохи. БПЛА значно розширюють технічні можливості правоохоронних органів у зборі, фіксації та документуванні доказової інформації. У той же час, ефективне впровадження БПЛА потребує комплексного нормативно-правового регулювання, удосконалення технічного забезпечення, підготовки кваліфікованих фахівців та забезпечення процесуальної допустимості здобутих доказів.

Список використаних джерел:

1. Особливості застосування безпілотних літальних апаратів органами та підрозділами поліції: метод. рек. / А. А. Саковський, С. М. Наumenко, С. І. Кравченко, І. М. Єфіменко та ін. Київ: Нац. акад. внутр. справ. 2022. 72 с.
2. Кримінально процесуальний кодекс України: Закон України від 13 квітня 2012 року № 4651-VI. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/4651-17#Text>
3. Використання безпілотних літальних апаратів під час огляду місця події : метод. рекомендації / кол. авт. : А. В. Захарко, І. В. Пиріг, В. Д. Поливанюк, Д. Б. Санакоєв. Дніпро : Дніпровський державний університет внутрішніх справ, 2024. 32 с.
4. Тertiшник В.М. Доктринальні проблеми використання цифрових технологій у кримінальному процесі. *«Наука і техніка сьогодні»*. Серія «Право». № 2(43). 2025. С. 1670.
5. Тичина Д. М., Антошук А. О., Перцев Р. В. Криміналістичне забезпечення використання безпілотного літального апарату (дрону) у досудовому розслідуванні. *Науковий вісник Ужгородського університету: серія: Право*. Вип. 78. С. 291-297. URL: <http://visnyk-pravo.uzhnu.edu.ua/article/view/286483/280338>.
6. Шевченко Т. В., Власенко І. В., Котелюх М. О. Аналіз використання безпілотних літальних апаратів у службово-бойовій діяльності національної поліції України. *Юридичний бюлетень*. Випуск 29. 2023. С.459-465, 486.
7. Застосування безпілотних літальних апаратів під час досудового розслідування: практич. poradnik / Когут А. А., Білоус В.В., Костенко Ю.О., Старостін О.Ю. Харків: ФОП Бровін О.В., 2024. 76 с.
8. Волкова Д. М. Використання безпілотних літальних апаратів під час огляду місця події (дорожньо-транспортної пригоди). *Транспортна безпека: правові та організаційні аспекти: матеріали XV Міжнародної науково-практичної конференції (в авторській редакції), (м. Кривий Ріг, 13 листопада 2020 року)*. Кривий Ріг, 2020. 299 с.
9. Безпілотні повітряні засоби ураження сил вторгнення російської федерації : практичний poradnik / Червяков О.І., Євтушенко І.В., Букрєєв О.І., Білоус В.В. Х: ІПЮК для СБУ. 2023. 212 с.